

Криміналістика та судова експертиза в умовах сучасних викликів: запобігання політичній корупції через криміналістичні механізми

Олександр Щириков

гуманітарно-правовий факультет, Національний аерокосмічний університет
імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
Міністерства освіти і науки України, м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0009-0004-4828-6180>, e-mail: a.s.shchyrov@gmail.com

Висвітлено потенціал криміналістики й судової експертизи у виявленні, фіксуванні та попередженні виявів політичної корупції в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану гібридної війни, цифровізації публічного управління, дезінформації і зниження рівня правової культури. Увагу зосереджено на методах виявлення корупційних правопорушень шляхом проведення різного роду експертиз. Особливу увагу приділено міжнародній співпраці й удосконаленню нормативно-правової бази для підвищення ефективності антикорупційних механізмів.

Ключові слова: політична корупція; криміналістика; судова експертиза; цифрові докази; антикорупційна політика; експертна діяльність; воєнний стан.

Criminalistics and Forensic Science in the Context of Modern Challenges: Prevention of Political Corruption through Forensic Mechanisms

Oleksandr Shchyrov

The thesis highlights the potential of forensic science and forensic examination in detecting, recording and preventing manifestations of political corruption in the context of modern challenges, including martial law of hybrid warfare, digitalization of public administration, disinformation and a decline in legal culture. Attention is focused on the methods of detecting corruption offenses by conducting various kinds of examinations. Particular attention is paid to international cooperation and improvement of the legal framework to enhance the effectiveness of anti-corruption mechanisms.

Keywords: political corruption; criminalistics; forensics; digital evidence; anti-corruption policy; expert activity; martial law.

Політична корупція (як складна соціально-правова проблема) дестабілізує демократичні процеси та підриває довіру громадян до держави, інституцій влади, тому потребує не лише правового, а й криміналістичного аналізу.

Криміналістика як міждисциплінарна наука формує підґрунтя для

виявлення, дослідження та фіксування корупційних виявів, має потужний потенціал для аналізу дій, пов'язаних із політичною корупцією.

Судова експертиза — це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою

надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1, ст. 1].

Із метою виявлення схем прихованого фінансування політичних партій, незаконного впливу на державні закупівлі, а також несанкціонованого лобювання інтересів через депутатські або урядові повноваження, на сучасному етапі особливої ваги набуває застосування комплексних судових експертиз:

- технічна експертиза документів (документознавча експертиза);
- комп'ютерно-технічна експертиза цифрових доказів;

- фінансово-економічна експертиза;
- судово-бухгалтерська експертиза;
- лінгвістична експертиза політичної риторики;
- цифрова експертиза (аналіз блокчейн-транзакцій, метаданих і криптовалют).

Низка поширених індикаторів, що можуть свідчити про наявність політичної корупції, систематизовано в наведеній далі таблиці, з урахуванням категорій вияву та відповідних експертних методів, які доцільно застосовувати для їх виявлення.

Таблиця

Типові індикатори політичної корупції

Категорія корупції	Приклад вияву	Вид експертизи
Приховане фінансування	Тіньові внески, неформальні канали	Бухгалтерська
Вплив через медіа	Маніпулятивна політична реклама	Лінгвістична
Використання підставних осіб	Фіктивні юрособи або «технічні кандидати»	Документознавча
Ухилення від декларування	Незадекларовані криптоактиви	Комп'ютерно-технічна
Зловживання повноваженнями	Вплив на тендери або держзакупівлі	Економічна

Поміж актуальних викликів: поширення застосування криптовалют у політичних транзакціях, офшорні структури й тіньові спонсори політичних кампаній. Ці явища потребують глибокої криміналістичної експертизи цифрових доказів: дослідження електронного листування, цифрових підписів, транзакцій у блокчейні тощо.

В умовах воєнного стану гостро постають питання прозорості оборонних закупівель, гуманітарної допомоги й донорського фінансування. Комплексні судові експертизи можуть і мають стати запобіжниками політич-

них зловживань, а роль судових експертів у виявленні корупційних ризиків значно зрости. Судово-експертна діяльність у таких випадках може стати дієвим механізмом контролю за доброчесністю влади та прозорістю державної політики.

Також слід зважити на міжнародний досвід Групи держав проти корупції (англ. *The Group of States against Corruption, GRECO*) — органа Ради Європи з антикорупційного моніторингу — та Організації економічного співробітництва та розвитку (англ. *Organisation for Economic Co-*

operation and Development, OECD), що доводить ефективність міжгалузевого підходу до попередження політичної корупції, а також на положення Конвенції ООН проти корупції (англ. *United Nations Convention against Corruption, UNCAC*) — міжнародного правового документа, погодженого членами Організації Об'єднаних Націй [2]. Зокрема, GRECO у своїх рекомендаціях акцентує увагу на необхідності прозорості у фінансуванні партій [3], ефективних механізмах декларування та доступі громадськості до інформації про конфлікти інтересів [4].

Із метою підвищення ефективності виявлення політичної корупції доцільним є створення при експертних установах міжвідомчих аналітичних груп з моніторингу політичних процесів, а також запровадження стандарту криміналістичного оцінювання політичних корупційних ризиків у межах оцінювання антикорупційної політики держави.

Законодавча база також потребує оновлення: необхідно розширити процесуальний статус експертів у кримінальних провадженнях, пов'язаних із політичною корупцією, а також окреслити чіткі критерії допустимості й належності цифрових і економічних доказів у справах цієї категорії.

Запровадження криміналістичних механізмів у запобіганні політичній корупції потребує:

- посилення інституційного потенціалу експертних установ;
- оновлення методик досліджень цифрових слідів;
- розширення міжнародної співпраці, зокрема за допомогою стандартів GRECO й OECD;
- нормативного адаптування цифрових доказів у судовому процесі;
- міжвідомчого моніторингу політичних процесів на основі криміналістичних ризик-індикаторів.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : ратифік. із заяв. Законом України від 18.10.2006 р. № 251-V (зі змін та допов.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16?test=IuIMfRB
3. Оціночний звіт по Україні. Прозорість фінансування партій : затв. GRECO на 52-му пленар. засід. (Страсбург, 17—21.10.2011).
4. Другий додатковий звіт про виконання рекомендацій Україною : прийнят. GRECO на 54-му пленар. засід. (Страсбург, 20—23.03.2012).